

Disputatio medica inauguralis de morbis complicatis ... / [Johannes Gottfried Magirus].

Contributors

Magirus, Johannes Gottfried, active 1698.
Rijksuniversiteit te Utrecht.

Publication/Creation

Trajecti ad Rhenum : [publisher not identified], [1698]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/awtqn25f>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS
DE

57.24

MORBIS COMPLICATIS.

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Magnifici D. Rectoris,

JACOBI VALLAN

M.D. Praxeos, & Institut. Med. Prof. Ordinarii,

NEC NON

*Amplissimi Senatus Academici consensu, & Nobilissimæ
Facultatis MEDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in MEDICINA Honoribus & Privilegiis
ritè ac legitimè consequendis,

Publico Eruditorum examini submittit

JOHANNES GODOFREDUS MAGIRUS, Lignic. Siles.

Ad diem 30. Septembris horis locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Anno c1o 1o c XCVIII.

D E O

E T

P A T R I Æ

S A C R U M.

I, D.

PRÆFATIO.

Quod vulgo dicitur: nulla Calamitas sola, id ægri præ cæteris experiuntur; utpote quos constat juxta Fr. de le Boë Sylvium de Meth. Med. lib. 1. cap. 16. xxv. rarò, imo rarissimè uno tantum affici morbo, sed plerumque multis & quandoque multiplicibus: quamvis unus haberi possit omnium primarius, à quo denominationem habere potest Affectus sæpissime complicatus. Ita e.g. conqueritur homo de Capitis & Artuum Dolore intolerabili horis præsertim nocturnis, de totius Corporis lassitudine summa, Gonorrhœa virulenta & Ardore inter mejendum vehementissimo, de Bubonibus circa Inguina, & Pustulis hinc inde prorumpentibus, latis urentibusque, de Faucium Nariumque Ulceribus, Difficultate Deglutitionis, Raucitate Vocis, Fœtore Anhelitus, defluvio Capillorum, &c. quis, nisi versatus in Historia Pathologica, non credat concurrere Morbos quam plurimos, instar Telorum ad eundem sco-

P R Æ F A T I O.

pum conjectorum? cum tamen unus idemque sit morbus, quem Gallicum communiter appellant. Sunt hujus Generis plures, qui nec in eodem subjecto eandem semper faciem habent, sed modo hanc modo illam partem infestant, ac interdum pluribus in locis simul vim suam exerunt, ut ab imperitioribus multiplicata aegritudo existimetur. Quid si vero Morbi hujusmodi revera conjungantur? id quod impossibile haud est, cum & ab una eademque causa varius oriri queat Morbus, & ipsa Occasio invadendi sit longe plurima; tum profecto difficultas, prout in cognoscendis, ita & curandis iis occurrit non levis. Merentur præ cæteris Morbi complicati accuratorem Disquisitionem; quam etsi promittere non ausim, nihilominus vires tentabo meas, sperans fortasse nec irritum prorsus futurum laborem, utpote qui aliis ad minimum ansam suppetabit ulterius inquirendi in elegantissimam hancce materiam. Deus T. O. M. annuat cæptis!

MORBIS COMPLICATIS,

THESIS I.

I Nomen Complicatorum Morborum examinare velimus, facile apparet, nihil aliud quidem sub iis intelligi, quam concurrentes & quasi unitos, aut si mavis confusos inter se morbos, ut arduum sit, eos à se invicem distinguere vel curare decenter. Hanc difficultatem ut exprimeret *Marcus Gerbezius*, titulum sui Tractatus de *Morbis complicatis* fecit *intricatum extricatum Medicum*, quoniam in istiusmodi affectibus intricatissima quæque occurrere probe intelligebat.

§. 2.

Enimvero per Morbum complicatum putat nihil aliud intelligi debere, quam talem Affectum, qui pro sui curatione tale quid indicat, quod contraindicatur ab altero una concurrente Affectu, adeoque rationem formalem Morbi complicati statuit Indicationem & Contraindicationem ejusdem Remedii, id quod arduum atque intricatum omnino censet. Ast nimis angusta videtur hæc Definitio; nec enim semper necessum est concurrere Indicationes contrarias in medendo, sufficit concurrere diversos Morbos in ægro. Quid si Difficultas similis concurrat in uno eodemque Affectu, e. g. in sudore Anglico malignitas videtur postulare alexipharmaca, sed sudor copiosus prohibet illa. Ergone Morbus erit complicatus.

§. 3.

Idem proinde in *Steph. Roderici Castrensis* Definitione quoque considerari posset, quando Morbum complicatum dicit, cum duo vel plures Morbi diversas occupant partes vel certo diverso tempore affligunt. Etenim utrumque fieri aliquando in Morbis complicatis non

nego, semper id fieri debere pernego. Quid si uno eodemque tempore diversi Morbi eandem occupent partem, e. g. concurrente cum Ictero Hydrope, si facies, manus, pes, totum corpus simul tinctum bile turgidumque sero deprehendatur. Quis dubitet, Morbum complicatum esse atque sic dici ex merito?

§. 4.

Rectius appellatur *Morbus complicatus*, cum duo, tres pluresve morbi concurrunt in eodem ægro. Nimirum complicati nomen est generalius, & comprehendit omnes Morborum compositorum species, duplicem puta, triplicem, multiplicem. Sunt etiam alii plus, alii minus complicati: maxime vero complicati sunt, ubi plurium morborum quasi confluxus occurrit. Memorabile huius exemplum erat quondam in Philippo II. Hispaniarum Rege, quem Arthritis, Hydrops, Tertiana, Dysenteria, Apostema, Ulcera varia nec non alia Corporis incommoda è medio sustulerunt. Item in Uladislao Rege Poloniae, qui Arthritide simul & Nephritide & Dysenteria & Hæmorrhoidibus laborabat. Pariter in Joh. Calvino, quem Phthisi, Colica, asthma, hemicrania, calculo, podagra & hæmorrhoidibus vexatum obiisse scribunt. Vid. *Job. Cunn. Dieterichii Intr. Hippocrat.* ubi fratris quoque sui mentionem facit, plane consumpti arthritide, nephritide, scorbuto, hæmorrhoidibus, & hydrope.

§. 5.

Ut igitur Morbus dicatur Complicatus, concurrere debent duo pluresve Morbi revera diversi. Quamobrem nec cum Gerbezio consentire possum, Morbos foeminarum menstruatarum, gravidarum, ac puerperarum pro complicatis habenti, quoniam menstruata, gravis, puerpera qua talis revera non est ægra; potius morbus dicendus foret, si menstrua debito tempore haud fluerent, si sterilis existeret mulier, si lochia in puerperio supprimerentur. Si quid enim patitur tempore menstrui fluxus, gestationis, vel puerperii, quamdiu secundum naturam accidit, morbi nomen haud meretur; quemadmodum nec impotentia virilis, quæ secundum naturam in pueris & senibus deprehenditur, morbosa est, sed naturalis maxime.

§. 6.

Nec Morbus Complicatus propriè appellari potest, quando ab eodem morbi genere diversæ partes afficiuntur. Ponamus laborare quendam simul chiragra, malo ischiadico, gonagra & podagra; er-

gone morbus erit complicatus? nil minus. Arthritis est, quocunque in membro vel articulo sese ostendat. Quamvis igitur plura numerentur nomina, morbus tamen nonnisi unicus erit.

§. 7.

Nec refert morbum, uti haud raro fieri solet, sub diverso schemate incedere, varioque modo infestare hominem. Instar omnium sit exempli loco Lues *Œca*, cujus in Praefatione mentionem feci. Annon diversa sunt Morborum genera, dolor Capitis atque artuum, tumor bubonum in inguine, gonorrhoea virulenta cum ardore æ intolerabili, &c. non sunt profecto: sed varius saltem afficiendi modus, ab eodem malo hinc inde oriundus.

§. 8.

Multo minus ad Classem Morborum complicatorum referri poterit affectus, si consueta forte concurrant accidentia sive symptomata, v. g. si hæmoptysis notetur in pleuritide aut phthisi, mictio cruenta, vel vomitus in Calculo. Quid si enim in febre ardente, præter æstum ac sitim inextinguibilem cephalalgia, pervigilium inappetentia, obstructio alvi, delirium similiaque plura ægrum affligant. Quis morbum dixerit complicatum? rectius gravioribus symptomatibus comitatum, aut, si mavis, syndromen febrilium symptomatum.

§. 9.

E contrario habebitur ab omnibus pro *Morbo complicato*, si 1. morbi plane distincti tota natura concurrant, e. g. iæterus & hydrops: præsertim si 2. morborum quoque sedes diversa fuerit, v. g. concurrente cum calculo podagra: ac denique si 3. à causis penitus diversis oriantur, fractura v. g. brachii à casu, gonorrhoea ex coitu impuro.

§. 10.

Monendum tamen est, circa 1. non semper requiri, ut toto genere diversi existant; sufficit si genere proximo haud convenient, quamvis forte sub remotiore aliquo jungantur. Quemadmodum enim contrarii prorsus morbi nonnunquam congregiuntur, e. g. mensium suppressio cum fluxu hæmorrhoidum vel hæmoptysi: ita nil vetat, quo minus etiam uniantur, qui affines quodammodo sint inter se, quales sunt scorbutus & lues *Œca*.

§. 11.

Quoad 2. itidem sciendum est, morbos complicatos ratione se-

dis quoque variare plurimum. Aut enim coit universalis cum universalis, uti Plethora cum febre: aut universalis cum particulari, lues ſæa cum phthiſi: aut particularis cum particulari, nephritis cum colica. In quo poſteriori caſu interdum fieri poteſt, ut in eodem loco duplex coëat morbus v. g. luxatio cum fractura: in reliquis id ſemper fieri oportet, quoniam vel in certo quodam membro, vel in toto hinc inde attingit univerſalem particularis, ac multo magis qui ſimiliter univerſalis eſt.

§. 12.

Ratione Cauſæ morbificæ 3. quoque adjiciendum puto, dari etiam morbos complicatos, qui vel à communi quadam cauſa naſcuntur, vel quorum unus ab altero producit aut fovetur. Quid impedit à coacervata in corpore foeminarum pituita & menſes paulatim ſupprimi & hydropem oriri? Quid ſi vero in puerperio ſuppreſſis lochiis accidat angina? cujus exemplum refert *Zacutus P. P. hiſt. lib. 1. obſ. 57.* Hæreo, annon huc referri debeat loquelæ defectio, quæ in ſurdis ab ortu notatur, fortasſe etenim loquerentur, ſi modo audire alios, atque ſic imitari poſſent.

§. 13.

Hæc ſi probe penſitemus, haud erit amplius difficile complicatos morbos diſtinguere ab aliis. Habent nimirum ſinguli ſua ſigna, quorum ope cognoscuntur, alii facilius, alii non æque. Quotiescunque igitur quædam in ægro notantur, quæ alias in iſto morbi genere contingere minus ſolent, jamjam apparet, aliud ſubeſſe malum, e. g. ponamus hydropici corpus flavedine tingi, quid clarius quam concurrere icterum? ponamus, in morbo gallico accidere tuſſim cum crebriore ſputo modo ſanguinis modo puris, quis dubitet de præſenti phthiſi?

§. 14.

Debent autem inſolita ejusmodi phænomena eò diligentius conſiderari, ne, quem incognitum intactumque relinquimus morbum, radices interim altiores agat, dum in altero removendo occupati ſumus: aut quod magis periculofum eſt, ne adhibitis remediis generoſioribus tantum noceamus ex una parte, quantum ex altera prodeſſe voluimus; qua de re paulo inferius agendum.

§. 15.

Neque difficilis in hoc paſſu eſt prognofis. Etenim quo graviores ſunt morbi ſeorſim ſpectati, hoc magis periculofi ſunt, quotiescun-

tiescunque concurrunt; periculosissimum autem est, si plures eorum concurrant; nam & leviores, si coacerventur durentque longius, lethales fieri haud raro solent: quemadmodum

gutta cavat lapidem, non vi, sed sæpe cadendo.

§. 16.

De Causis nihil habeo peculiariter advertendum, nisi quod existimem ad producendos morbos complicatos haud sufficere levem errorem, sed crassum potius, & reiteratum atque multiplicem. Sic enim videmus, à qualicunque refrigeratione coryzam vel tussiculam contingere: at si frigus penetrans fuerit, mirum non est, si pleuritis, diarrhœa, passio hysterica, pluraque similia mala idem insimul subjectum affligant. Nam & caput aliquando dolet aut stomachus post crapulam, usque dum exhalaret: at qui cum ebriosis quotidiana illius consuetudine capiuntur, id haud impune ferunt, contrahuntque morbos ut plurimum gravissimos, hydropem, podagram, calculum &c. Id quod tum maxime accidit, cum peccatur variis modis, e. g. qui castra sequuntur, eos non raro ferre oportet interdium æstum radiorum ☉arium, noctu frigus vehemens; postquam per aliquot dies deficiente pane vel aqua stomachus atque universum corpus contabuit, & forte mutatis locis nova reperiantur vitæ subsidia, quanta cum aviditate non devoratur quicquid in buccam venerit; ut spei metusque horarias pene vicissitudines, aliaque plura jam non attingam. Saltem his positis circumstantiis necessum est, febres grassari pessimas, cum inflammatione faucium, viscerumque, cum diarrhœa & dysenteria, cum ictero & hydrope; ut non tam mirer in uno milite morborum omne genus coacervari, quam unicum ex omnibus intactum superesse posse.

§. 17.

Propero potius ad Curam, cuius gratia ut scilicet legitime instituat, hæc præmittere volui. Jam vero non est opus, ut prolixè tradam, quomodo similia similibus conserventur, contraria contrariis tollantur, & si quæ alia sunt in curis morborum in genere observanda: sed illud potius dispiciendum est, quid specialiter in morbis complicatis, quæ talibus, fieri debeat. Quod ipsum etsi non modo remedium delectum, sed & ordinem in applicando, & cautionem variam requirat; nihilominus videtur ad certas paucissimasque regulas reduci posse satis commode.

§. 18.

Regula prima fit talis: *ubique plures occurrunt morbi, adhibenda sunt remedia iis omnibus congrua.* Tali delectu medicamentorum haud indigent, qui possessores sunt Lapidis philosophici, si verum est omne genus morbi radicaliter erui ab ejus usu. Neque adeo solliciti de medendi methodo esse solent. Autores panacearum, quæ pro diverso ægrorum morborumque statu, modo vomitus ciedere vel purgare per inferiora, modo sudorem movere aut Quam pellere, modo insensibiliter operari creduntur. Verum in defectu ejusmodi arcanorum quid agendum?

§. 19.

Ante omnia videndum quales concurrant morbi, num convenient inter se, num à communi quadam causa nascantur; num unus ab altero sit oriundus: an vero plane sint contrarii, vel à diversis producti causis. In prioribus casibus minor erit difficultas, in posterioribus maxima, nisi caute procedamus. Res in exemplis apparebit clarissime.

§. 20.

Ponamus hepar atque lienem simul obstrui, tumere vel indurari, qualem historiam refert *Stephanus dec. 9. conf. 9.* aut scirrhum calculosque juxta *Chiffletii obs 34.* in hepate atque pulmonibus simul deprehendi: lienis scirrhus accedere icterum vel hydropem, asthma & mensium, suppressionem, juxta *Claudini conf. 49. Forest. l. 19. obs. 39. & 40. Ben. Sylvatic. Cent. 3. conf. 25.* Quis dubitet propinare aperientia cum laxantibus? conveniunt enim hi affectus omnes inter se, tanquam obstructions, quas eadem materia crassa, viscida, tartarea producere potest. Eliguntur itaque utiliter cæteris purgantibus, quæ vim aperiendi simul habent, ut Aloë, Rhabarbarum, Rad. Bryon, Asar. Gratiol. Rad. Helleb. nigr. &c. His addi possunt Centaur. min, Marrub. Eupator. atque similia, quæ nomine aperientium, diureticorum, bechicorum emmenagogorum venire solent.

§. 21.

Quid si vero morbi sint dissimiles prorsus, ab eadem tamen causa oriundi? poterit nihilominus idem remedium sufficere, quia sublata causa tolluntur effectus. Notum est ab humore $\dagger$ do in primis viis abundante oriri varias ægritudines, febres omnis generis, melancholiam, epilepsiam, arthritidem, paralyin, &c. Fingamus jam concurrere melancholiam cum febre, de qua *Ballon. Epid. p. 143.*

vel paralyfin cum melancholia & vertigine juxta *Mercurial. T. I. conf. 15.* vel melancholiam cum arthritide & catarrho secundum *Trincavell. conf. 49.* vel melancholiam cum motibus convulsivis, quod *Epiphan. hist. 66.* notavit: atque sic porro. Nemo, ut arbitror, erit, qui promisso vomitorio non continuabit usum absorbentium, præcipue σ ialium, jejuno stomacho assumendorum; cum inter prandendum, cœnandumve Θ ia fixa, imprimis ϕ o $\overline{\Gamma}$ per deliqu. & Θ ia volat commodius cum potu exhiberi queant.

§. 22.

Videlicet ubi de $\ddagger$ di præsentia certi sumus, non tam sollicitos esse pe specificis, antifebrilibus, antepilepticis, antipodagricis &c. oportet, quam ut acrimonia ista saltem tollatur omnibus modis, ita enim desinunt sponte, sublata causa continente, quotquot inde vitia contraxerit æger. Sed quid agendum, ubi causa quædam præcesserit transitiva, ut sic dicam, id est, in corpore haut permanens, & morbos potius, quos produxit, post se relinquens?

§. 23.

Atqui & in hoc passu aliquando licebit invenire aliquod remedium, quod cunctis satisfacere queat; forsan fieri potest, ut, quæ communem habent ortum, eodem quoque modo tollantur. Succurrit historia non inelegans, quam ex ore *Experient. D. D. Rivini, Patroni & Præceptoris mei perpetuo venerandi*, audiui; erat foemina, quæ hyberno tempore, cum frigus intensissimum esset, domum rediens tussire vehementius & vomere & cum torminibus ventris crebrius dejicere alvum cœpit, & quandoquidem puncturæ lateris non minus quam suffocationes uteri crebrius recurrentes respirationem insigniter impediabant, vix spiritum ducebat, moribundæ simillima. Postquam huic ejusdem Medici consilio sudoriferum exhiberetur anodynum [ex ∇ strigon. Ebore, Antih. Poterii, fl. $\ddagger$ is, Camphora & Opio, cessavit omne periculum, quamprimum sudor copiose manaret. Ita nimirum dolores motusque partium convulsivi à frigore excitati tolli possunt ac debent, etiamsi frigus ipsum non amplius præsens existat.

§. 24.

Si morbus ex morbo nascatur, quod rarum non est, videtur, probabile, sublato priore, necessario tolli posteriorem quoque, sicuti videmus radice corrupta universam exarescere plantam. Cogitemus modo, quas lumbrici turbas in corpore moveant; præterquam

enim quod laudabilem alimentorum partem præripiendo Tabem inferant, vel arrodendo stomachum & intestina, dolores varios colicamque producant, auctores nonnunquam sint gravissimorum morborum, epilepsiæ, spasmû, catochi, paralyseos, lipothymia, &c. vid. *Ballon. Epid.* p. 246. *Amat. Cent.* 1. *Cur.* 5. *Glaudin. Conf.* 64. *Zacut. l.* 2. *de P. P. M. hist.* 100. *Salmuth. Cent.* 1. *obs.* 44. *Montan. conf.* 22. & 223. aliique passim. Ast sola hic sufficiunt anthelmintica, sive vermes necantia & expellentia: & quamvis amaris vel acrioribus uti non semper licet, quod irritati quandoque periculum longe gravissimum creent, commodum erit eligere minus sapida, vel dulcibus occultare pharmaca, e. g. C. C. ust. vel corallinam cum & dulc. admiscere conservis vel syrupis laxativis sub forma Electuarii aut Boli, Radicem Helenii saccharo conditam aut vinum enulatum exhibere.

§. 25.

Enimvero supponamus etiam concurrere morbos plane contrarios, e. g. suppressionem mensium atque hinc ortam hæmoptysin, qualem *Forest. l.* 28. *obs.* 3. refert, vel hæmorrhoidum fluxum, de quo *Horst. part.* 2. *l.* 1. *obs.* 43. Profecto in ejusmodi casibus dubitandum est haud immerito de remediis rite adhibendis. Etenim qui adversus mensium suppressionem porrigit emmenagoga, dum sanguinem movet, hæmoptysin vel hæmorrhoidum fluxum reddit gravio-rem; qui vero his excretionibus præternaturalibus opponere adstringentia voluerit, confirmabit magis menstruorum obstructionem. In casu dubio ergo nihil agendum? nihil horum, sed datur tertium.

§. 26.

Miscere adstringentia cum aperientibus minus consultum videtur, quia si prorsus æqualia fuerint viribus, sese invicem destruere ac impedire in operando non nequeunt: si vero alterutrum prædominetur, erit necessario sic quoque ignavum, & quia vim saltem refractam possidebit, maximam partem inutile: Attamen si talia invenire valeamus remedia, quæ utrobique quadrent, optimum erit. Hujusmodi remedium in casu præsentis est V. sio; utpote quæ in hæmoptysi ac hæmorrhoidum fluxu egregie confert, minuendo quantitatem sanguinis, & sic impetum ejus refrenando, ut intra suos limites naturales contineatur non difficulter: in mensium autem suppressione, si præsertim in talo instituta fuerit; egregie quoque pro-

moveret

moveret fluxum menstruum, quatenus dato in partibus inferioribus spatio propter minorem resistantiam liberius ingreditur sanguis, atque sic aucto impulsu per poros trajicitur etiam aliquamdiu obstructos, quod quadruplici experimento confirmat *Forest. l. 4.*

§. 27.

Et quanquam à planè diversis causis enati sunt morbi, non impedit tamen, quo minus sanari eodem modo queant. Notum est plebejos homines, qui non procul à thermis habitant, ad harum usum tanquam ad sacram anchoram confugere, si quid acciderit mali. Non dicam jussu Medicorum è longinquo adduci alios, imprimis quando morbi chronici atque complicati omnem curam eludunt. Testatur autem experientia, inter lavandum & potandum nonnunquam restitui, qui pro deploratis habebantur. Adversus scorbutum, arthriditem, colicam, calculum, scabiem, perniones & plura jam non enumeranda vitia, quid valeant, ex *Gabr. Fallop. Andr. Baccio. Job. Bauhin. Mart. Lister.* atque aliis, qui ex professo de Thermis scripserunt, intelligere abunde licet. Quis ergo non commendet illas, quandocunque concurrant plures etiam affectus, ex iis quos alias attollere solent, e. g. si calculosus exulceratos à frigore manus pedesve habeat, si scabiosus colica habituali frequenter vexetur, atque sic porro.

§. 28.

Enimvero fieri potest, ut remedium quoddam in uno alteroque morbo maxime sit conveniens; nihilominus quædam adsint circumstantiæ, quæ illius usum prohibeant. De Thermis Carolinis cande *Christ. Lang. c. 5. §. 14.* ita scribit: *macie aut senectæ confectis, illisque qui difficulter anhelant aut tæbe liquantur. vel exulceratione quadam interna, virium defectu, corruptione sanguinis, obstructionum contumacia & his consinibus malis laborant, atque quod bene terque quaterque bene notandum, in quibus virtus expultrix languet, aqua hæc fervens pota neutiquam non obest.* Idem in genere de magno Thermanum & Acidularum abusu in monitis salutaribus notavit *Job. Bapt. à Lamzweerde.* Idem de reliquis generosioribus præcipue medicamentis esto judicium, id est, in morbis complicatis potissimum ea non sine summa circumspectione atque cautela esse adhibenda.

§. 29.

Regula hinc nascitur altera, hujus tenoris: *Ubiq; cavendum. ne*

adhibeamus remedia, quæ, dum unum levant aut depellunt morbum, alterum confirmant vel augeant. Illustrabo id ipsum aliquot saltem exemplis, ut appareat non modo periculum imminere ab usu intempestivo evacuantium, sed alterantium quoque, & quidem eorum, quæ maxime temperata, maxime proficua videri possent, nisi usus ostenderet certo in casu ea omnino perniciofa existere.

§. 30.

Herniosi profecto, quocunque tententur affectu, etiamsi vomitorium videatur summe utile ac necessarium, id tamen impune haud ferunt; sicuti & phthifici, & qui ex vomica pulmonum anhelant. Quamvis venter totus cruditate pituitosa refertus sit, humore ~~ædo~~, viscido, bilioso vel mixto quocunque in quartana, febribusque aliis, in asthma, cachexia, hydrope &c. vomitum nihilominus excitare vetat periculum, quod hac ratione creamus, nullatenus evitandum, *conf. Geigeri Kelegraphia.*

§. 31

De phthificis ibidem certum est, quod à ~~g~~ialium usu lædantur enormiter; sed posito talem infici lue gallica, num quis ei salva conscientia excitare poterit ptyalismum, illius luis optimum alioquin antidotum. Ita nuperrimè vidimus periisse virum insanabili hæmoptysi propter adhibita in cura morbi gallici ~~g~~ialia. Novi *Medicum famigeratissimum*, qui ~~g~~io dulci felicissime utitur in cura variolarum, scabiæ, varorum &c. nunquam tamen eundem præscribere audet, ubi phthificos aliqualis suspicio est.

§. 32.

Hydropicos unius grani opii exhibitione mori affirmat *Waleus in M. M.* nimirum de malo inveterato loquitur, sicuti p. 18. ipse monuit. Quid si vero dolores scorbutici v. g. capitis, dentium, &c. vel vigilie diuturnæ id postulent? Non ausim. Quamvis enim *Barthol. cent. 3. epist. med. 46.* notarit aquam inter cutem in viro quodam nobili, nullo alio remedio æque commode per alvum & lotium revacuata fuisse, quam usu laudani cujusdam opiat; & *Langelott. in Epist. 49.* egregias vires laudani perlati decantarit, in ascite & hæctica cum lienis uterique obstructionibus, doloribusque ventriculi, fœminam illustrem simul affligentibus. Vereor tamen, ne, quod fortasse huic vel illi minus nocivum extitit, aliquando vim suam narcoticam exerat; quomodo tunc excusabimus temeritatem nostram? nam & ipsa ratio sana dicitur in passu tali, ubi humores visceri

viscidi crassique stagnant; omnia potius danda esse, quam quæ sanguinis spirituumque motum sufflaminant, uti opiata.

§. 33.

Vinum nocere in febribus acutis, capitis doloribus biliosis, mania, phrenitide, epilepsia, hemiplegia, convulsione, arthritide, catarrho, interiorum viscerum inflammatione, v. g. angina, peripneumonia, pleuritide, dysenteria, podagra paroxysmo, vulneribusque capitis & aliarum partium insignioribus testatur Zebizius de Aliment. Facult. l. 5. probl. 158. Quæ vero utilitates ejusdem vini sint aliis in morbis, analepticæ potissimum in defectu virium, imbecillitate stomachi, &c. neminem latere arbitror. Ponamus jam eum, qui habituali laborat epilepsia, ex quacunque demum causa summam prostrationem virium sentire, v. g. ex febre, vel hæmorrhagia, non licebit tamen potum illius suadere, quia paroxysmi epileptici exinde accelerantur & ingravescent certo certius; quod itidem de ∇ Cinam. & Lil. convall. cum vin. paratâ Georg. Seger. notavit in *Ephem. Germ. Dec. 1. An. 3. obs. 160.*

§. 34.

Quam insensum foeminis ad passionés hystericas proclivibus sit saccharum, mel, & dulcia quæcunque his condita, loquitur quotidiana experientia. Nec impune ferunt eadem lienosi, hypochondriaci, scorbutici, ut recte monet Bonetus in *Merc. Compil. l. 16. p. 160. VIII.* Alias penitus contemnenda non sunt. Si nullibi, certe in tussi & asthma humoroso egregie juvant excretionem viscidorum. Atqui tussis & asthma non rara sunt scorbuticis; neque immunes ab his affectibus existunt mulieres; cavendum igitur in cura est ab usu dulcium, quantum possibile, neque promiscue omnibus exhibendum, quod forte uni vel alteri profuit.

§. 35.

Occasione hystericarum passionum, quas dulcia exasperare solent, incidit in memoriam simile damnum ex suaveolentibus imminens. Certum est haud alio pacto citius atque felicius infirmos recreari, quam odoribus; atque ideo fragrantia quævis egregia dicuntur cordialia, cephalica, roborantia. Solet eum in finem balsamis & ∇ is Ω sis antapoplecticis, ∇ æ vit. Matthiol. ∇ æ carbunculi & cordiali, confectionibusve cordialibus ut plurimum ambra moschusque admisceri; nec inutiliter. Attamen foeminas, gravidas præcipue ac puerperas, ad effectus uteri proclives, si summa etiam virium defectio

prehendat, si lipothymia ob nimium lochiorum fluxum; vel quacunque alia ex causa iis accidant: tum profecto vix quisquam audet propinare vel applicare alioquin optima. Servant itaque in gratiam mulierum officinae confectionem alkermes incompletam, i. e. absque ambra moschoque paratam: & quandoquidem nec balsam. embriion. omnes tolerant, unicum solamen atque refugium est in ∇ hirund. cum castor.

§. 36.

Numquid chylo similis esse potest, atque ideo nobis convenientius, quam lac, quod natura ipsa suavissimum recens natorum alimentum esse voluit. Atqui & hoc interdum summe nocivum existit. Quid valeat diæta lactis, ut dicitur, in cura scorbuti, phthiseos & arthritidis, docent observationes *Sev. Eugalen. de Scorb. Hertod. An. 1. Eph. Germ. obs. 19, Ledelii Dec. 11. An. 3. obs. 141. &c.* Si quis tamen indifferenter punctis commendare lactis potum quotidianum voluerit, deprehendet non obscure, quantum exinde damnum inferatur: videlicet quando coagulatum in stomacho appetitum omnem destruit; asthma gignit tabemque; id quod hypochondriacis, & quibus $\times$ dum primas vias occupat, ut plurimum accidit,

§. 37.

Possem plura, si opus, exempla allegare, quomodo v. g. adstringentia, aperientia, aromatica & acrida, amara, $\times$ da, $\ominus$ ia vol. & fixa, falsa vel quocunque sapore notabili prædita nocere queant, etiam si morbus ejusmodi remedia indicare videatur; saltem ideo, quod in ægro circumstantia occurrat aliqua eorundem exhibitionem prohibens: ut si dysenteria cum suppressione mensium concurrat, si scirrhus epatis & lienis correptus frequentiores ac enormes patiatur hæmorrhagias, si colica cum inflammatione renum jungatur; si febris icterum habeat comitem ex abundantia bilis ortum; atque sic porro,

§. 38.

Sed propero ad Regulam tertiam, quæ ita sonat: *Si remedia in morbis complicatis haberi cunctis congrua nequeant, tollatur ante omnia, qui magis urget.* Rarissime scilicet sociantur morbi omnino pares, sed plerumque unus præ altero periculosior est. Graviter autem peccaret Medicus, si, ut levior tollatur affectus, omnem diligentiam adhibere velit, neglecto interim sæviore malo. Etenim fieri potest, ut vitium progressu temporis immedicabile fiat, postquam

opportunitatem in medendo non observavit; id quod potissimum in morbis repentinis magisque periculosis notari debet.

§. 39.

Urgent præ cæteris postulantque celerrimum auxilium, qui robur ipsum vitale cum impetu aggrediuntur morbi; atque ideo nec diuturni facile sunt, lipothymia, syncope, apoplexia. Quocunque in casu animi deliquium sentiat æger, quemadmodum debiles natura vel effoeminati ac delicatuli ad id proclives esse solent: necessum est, ut absque mora per Ω sa & corroborantia recreentur, si vires defecerint, aut excitentur per aromatica & volatilia, id est, penetranti odore prædita. Si vero illius causa quædam evidens adsit, tollatur quanto citius: e. g. sit apoplecticus ex casu ab alto, si cranium depressum fuerit, statim id elevandum, antequam de brachii vel cruris insimul fracti cura cogitemus.

§. 40.

Si dolores vehementissimi ac prorsus intolerabiles quendam excrucient, quâmcunque partem afficiant, sed maxime nobiliorem, differre anodynorum usum non licet. Aut enim lipothymia superveniunt, aut nihilo meliores motus convulsivi; quod de dolore capitis, aurium, dentium, in colica, dysenteria, passione iliaca, lithiasi, podagra &c. vel centies observatum legimus. Adeo misere vexantur vario dolorum genere indies fere novo, scorbutici, ut nil magis optent, quanquam syndrome vix numerandorum affectuum eos obruat, quam ut levamen ab illis cruciatibus ad horam saltem experiantur.

§. 41.

Pertinent huc etiam dolores ardentes, inflammationibus proprii. Præterquam enim, quod superveniente gangræna tandemque sphacælo membrum affectum emoriatur, metuendum haud raro, si partem nobiliorem inflammatio attingat, cerebrum v. g. cor, pulmones, &c. ne mors subito ægrum opprimat. Hoc pacto jugulat erysipelas non infrequenter hominem, si caput feriat, quod in reliquo corpore minus periculosum est: & vulnera leviora capitis sæpius evadunt lethalia, quanquam minus profunda & fere leviora videantur. Anginae autem, pleuritides, ac peripneumonix hoc periculosiores sunt, quo magis respirationem impediunt.

§. 42.

Nam & absque inflammatione si liberior aëri accessus in pulmones pectusque denegetur, jamjam in angusto vita est; utpote, quo carere vix ad aliquot momenta possumus absque discrimine insigni. Catarrhus suffocativus quoties non jugulat, quosprehendit? neque novum est, foeminas perire uteri strangulatu. Quid dicam de Orthopnoea vel asthma convulsivo atque humoroso, quæ modo in hydropicis aut empyicis à collecto sero & pure, modo in variolis, morbillis, petechiis, vel etiam scabie contingunt ab exanthematum retrocessione? Periculum sane summum est in mora, & nisi per optima sudorifera ilico expellatur, quod latet: nisi per convenientia uterina & antispasmodica motus inordinati matricis partiumque connexarum sedentur, si opus: nisi quantum possibile per laxantia, bchica, diuretica, &c. subducamus humores præter naturam collectos, ubi suffocationem minantur: nisi per Venæ sectionem largam subveniamus inflammationi urgenti; vix ulla spes reconvalescendi superest ægro.

§. 43.

Denique attendi merentur præ cæteris etiam illi affectus, qui circa excretiones contingunt. Aut enim excernuntur indebite, quæ retinenda erant, aut retinentur, quæ necessario excerni debebant. In priori casu metuendum omnino est, ne robur vitale dilapidetur nunquam restituendum: in posteriori, ne ab excrementis in corpore collectis obruantur & corrumpantur viscera, inquinantur humores laudabiles, ac tota œconomia animalis turbetur.

§. 44.

Quanto in periculo versentur, quibus hæmorrhagia insignis accidit, testantur abunde vulnerati, haud raro intereuntes hac sola ex causa, quamvis læsio ipsa spectata in se non videatur tanti momenti. Qui proni sunt ad hæmorrhagiam narium, liberantur ereberri- me hujus beneficio ab insultu variorum morborum: aut si superveniat in febribus malignis tum etiam, cum exanthemata, petechiæ, purpuræ, &c. spectantur copiosa, mortis quoque repentinæ autor est frequentius. Atque ideo foeminae, puerperæ imprimis, expositæ sunt majori periculo, quod mensium lochiorumve fluxus, intempestive ortus, necare non difficulter plures valeat.

§. 45.

Quis diu ferat vomitus perpetuos, ac diarrhoeam gravio-
rem? ut de lienteria in morbis chronicis vel alvi fluxu colliquativo in-
phthisi nihil dicam. Saltem exitium non procul abesse putandum,
quando stomachus alimenta cuncta respuit, & intestina motu acce-
lerato expellunt, quæ utilius retinerentur, ad restituendas vires jam-
jam collapsas. Ita cholera interdum finit morbos in corporibus ca-
cochymicis, ast cum ipso vitæ dispendo.

§. 46.

Sed ex altera parte suppressio excernendorum nihilo melior.
Quot calculosos necat ischuria? alvus autem si pertinaciter obstrua-
tur, deficiente, propter æstum febrilem aut sudores immodicos, se-
ro, numquid sperare finit amplius præter inevitabilem ac miserrimam
ex ileo mortem? Verum hæc similiaque mala, quanquam ab initio
videri queant leviora, ipsa quoque diuturnitate invalescunt, ut tan-
dem incurabilia evadant penitus. Quapropter cavendum est omni-
bus modis eo in casu, cum sese talia immiscere cernimus, ne cunctan-
do peccetur, & parvipendendo scintillulas ignis primas, postea incen-
dium extinguere, aucta nimium flamma, non amplius liceat.

§. 47.

Possem plura hic adjicere, de pervigilio summe pernicioso, de
anorexia & alimentorum fastidio atque similibus: verum quia me-
cum constitui, non omnia pertractare, quæ ad præsens thema spectant,
sed in quibusdam saltem casibus ostendere, quid factu opus sit, desino
jam: liberum lectori æquo relinquens, ut adjiciat pro lubitu,
quæ digna judicabit, ut deleat etiam, quæ forsan
minus placebunt.

Soli Deo Gloria.

